

СЕКЦІЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ

КОМУНІКАТИВНИЙ ТА КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АЛЬМАНАХОВИХ ВИДАНЬ

Доп. – Ємельяненко О., ПР-34

Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

Поняття „альманах” трансформувалося у проміжку між XIV та XVIII (14 та 18) століттями від календарних таблиць із астрономічними та іншими примітками до “збірників творів літературно-художнього, історичного, історико-культурного, публіцистичного та ін. характеру».

Найстарішим із друкованих (ще не літературних альманахів) вважається альманах “Pro annis pluribus», що був складений Георгом Пейрбахом у 1460 р. у Відні. Перші літературні альманахи з'явилися у Франції в середині XVIII (18) ст.. Найпершим був паризький “L'almanach des muses» (1746–1833 рр.). У Великобританії альманахи стали атрибутом багатой людини: видавалися у формі карманних книжок (кіпсеків – keepsakes), що робили ставку головним чином на розкішний вигляд. Тобто, в певний момент альманахи мали відношення до “природної системи засобів масової комунікації», а саме стали речовими знаками, для закріплення певного соціального статусу.

Попередниками слов'янських альманахів були рукописні “ізборники» і “цветнікі». У кінці XVIII (18) ст. альманахи з'явилися в Росії.

Українська альманахова історія тісно пов'язана з політичною ситуацією у країні на початку XIX (19) століття. З виходом “Цензурного уставу» в 1826 р. періодичні видання зазнали значного утиску, тому була знайдена альтернатива для видавництва українських творів – альманахи. Так званий “гурток Срезневського» у 1831 р. у друкарні Харківського університету видав “Український альманах» на 136 сторінок. Ця збірка поклала початок альманаховій журналістиці в Україні.

Зараз в Україні альманахи видаються достатньо часто та охоплюють широке коло жанрів і літературних напрямів.

Створенню повної та реальної картини розвитку альманахової літератури Сумщини слід приділити особливу увагу. Зрушення у цій сфері припали на початок 90-х років минулого століття, коли майже кожний район області відчув прагнення показати творчість саме свого краю.

Першим альманахом Сумщини післявоєнних часів слід вважати «Світанок», виданий у 1958 році сумським літературним об'єднанням. Друга збірка „Світанку” з'явилася 1962 р. До виходу в харківському видавництві «Прапор» нового альманаху – «Зажинок» (1985) – сумським письменникам довелося чекати 23 роки. Перший випуск збірки «Слобожанщина» з'явився у 1991 р. і на сьогоднішній день існує 11 випусків збірки. Також видаються такі альманахи, як «Тороки» (4 випуски), «Орфей» (3 випуски) та інші.

У вивченні альманахів можна виділити два підходи – літературний і комунікаційний. З одного боку, це збірник літературних творів, що часто об'єднані за якою-небудь ознакою; з іншого – комунікативна модель, яку утворюють і реалізують автор і читач. Тобто підхід до вивчення альманахових видань як специфічного феномену культури й літератури повинен ураховувати принцип взаємозв'язку двох названих підходів – співвідношення змісту й форми та комунікаційної мети

Альманахи як явище масової комунікації виконують певні соціальні функції: об'єднувальну, виховну й освітню, рекреативну і гедоністичну, ідеологічну. Остання функція дуже важлива, адже на бачення письменника цього світу впливає його оточення і сам світ, у свою чергу письменник має вплив на читацьку аудиторію та формує вже її світогляд. Особливо яскраво це проявляється в альманахах останніх років та творчості молодих поетів і прозаїків.

Альманах реалізує стосунки «автор–читач» на рівні тексту та рівні художньо-графічних засобів, архітектоніки – паратекстовому. Назви альманахових видань Сумщини мають

свої особливості. По-перше, окремою групою можна виділити збірки з яскраво-вираженими географічними вказівками, що не навантажені образністю чи метафоричністю наприклад: «Охтирськими стежками», «Слобожанщина», «Берегині Сумщини», «Кролевецьке джерело», «Мотиви Прихоролля». Подібні заголовки не мають підтекстів, не несуть додаткового смислового навантаження і вміст власне поетичного у них, по суті, нульовий. По-друге, назви можуть вказувати на певну юність, першопрохідництво: «Світанок», «Пролісок», «Зерна», «Первоцвіт». По-третє, деякі видання мають назвами певні маркери, символи українського життя, регіональної та національної культури: «Пелюстки ромен-цвіту», «Чарівний віночок». Так, наприклад, назва альманаху «Тороки»; в анотації до видання читаємо: «тороки – це своєрідна бахрома, що в символічній світобудові українського рушника означає земні роки; ...це ще й назва подорожньої суми: не тої торби, яка писана, а тієї, в якій писане».

Бачимо, що навіть сама назва видання несе в собі відкритий, або навпаки – прихований, зміст, формує певний ментальний образ.

Якщо видання здатне якнайточніше щодо змістових характеристик і найоптимальніше щодо виразових засобів передати задум автора читачеві, а також разом із паратекстовими засобами допомогти виданню зреалізувати конкретні цільові настанови, то лише тоді його вважають комунікативно ефективним.

Альманахи Сумщини акумулюють досягнення культури, яка виростає з фольклорних та етнографічних коренів Слобожанщини, Гетьманщини, Полісся. З одного боку, зосередженість на місцевій тематиці та колориті певним чином обмежує територію розповсюдження та кількість потенційно зацікавлених читачів. Але з іншого – подібні видання становлять цілу скарбницю певного регіону, формують його обличчя.

Таким чином можна підсумувати виступ наступними положеннями: альманахи тісно пов'язані з особливим видом суспільної діяльності – комунікацією, та повинні вивчатися в

літературному й комунікаційному аспектах; вони відзеркалюють свідомість як окремої людини, так і суспільства в цілому, тому мають неабиякий культурний та комунікативний потенціал; альманахи достатньо часто видаються та охоплюють широке коло жанрів і літературних напрямів; незважаючи на провінційність, альманахові видання Сумщини мають літературну й предметну цінність, формують культурну спадщину регіону, представляють матеріал для дослідження історичного процесу і соціокультурних особливостей регіону та тісно пов'язані з політичною й ідеологічною ситуацією в країні, культурно-мистецькими й соціальними подіями.

КРАЄЗНАВЧА КНИГА ЯК ОБ'ЄКТ ЕСТЕТИЧНОЇ ОЦІНКИ

Доп. – Молчанова М., група ПР–34
Наук. кер. – ст. викл. Садівничий В.О.

У всі часи книга усвідомлювалася не тільки як джерело, але як і засіб пізнання навколишнього світу. За допомогою книги звичайна людина пізнає цей світ і себе, вчений отримує знання про предмет свого дослідження, картину закономірностей розвитку об'єкта своєї науки, визначає ступінь її розробки.

Видатний майстер мистецтва книги Фаворський підкреслював її складну подвійну природу: „Книга, з одного боку, – технічний пристрій для читання літературного твору; з іншого – просторове зображення літературного твору”, а також стверджував, що „книга дуже схожа на архітектуру – і будівля створюється для житла, для практичного використання, однак стає мистецтвом, а точніше – тим більше стає мистецтвом, оскільки і в книзі, і в архітектурі функція не заважає, а допомагає, дає стимул для просторового пластичного оформлення”.

Матеріалом дослідження ми обрали книгу Геннадія Івануценка „Залізом і кров'ю”, яка побачила світ 2001 року у видавництві Собор. Вона присвячена маловивченим подіям